

HFD 2019 ref. 17

Felaktiga utbetalningar av bostadstillägg har ansetts orsakade av att den enskilde lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan även när beslutsmyndigheten haft tillgång till korrekt information hos en annan myndighet men dessa uppgifter faktiskt inte har tillförts ärendet. Även fråga om ett i en journal antecknat ställningstagande utgör ett överklagbart beslut.

108 kap. 2 § socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 6 maj 2019 följande dom (mål nr 3136-18).

Bakgrund

1. Bostadstillägg är ett inkomstprövat tillägg till vissa andra socialförsäkringsförmåner. Bostadstillägg kan lämnas till bl.a. den som får hel allmän ålderspension och betalas då ut av Pensionsmyndigheten. Tilläggets storlek bestäms utifrån bl.a. bostadskostnad, inkomster och tillgångar. Uppgifter på heder och samvete om detta lämnas av sökanden (den försäkrade) på en särskild ansökningsblankett.

2. Om bostadstillägg har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp på grund av att den försäkrade har lämnat oriktiga uppgifter, ska Pensionsmyndigheten besluta om återbetalning av det som har betalats ut för mycket. Detsamma gäller om ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som har fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

3. E.S. ansökte under 2015 om bostadstillägg. I ansökan kryssade han i svarsalternativet ”nej” på frågan om han hade tillgångar som översteg 100 000 kr.

4. I ärenden om bostadstillägg har Pensionsmyndigheten möjlighet att elektroniskt hämta in registeruppgifter från Skatteverket avseende fastighetsinnehav. Det krävs emellertid en manuell åtgärd för att uppgifterna ska föras in i ett aktuellt ärende. Av Skatteverkets uppgifter framgick att E.S. ägde två fastigheter med ett sammanlagt taxeringsvärde om 191 000 kr. Av misstag fördes emellertid inte detta in i hans ärende. Pensionsmyndigheten beviljade därför bostadstillägg från och med december 2015 beräknat utifrån de uppgifter som E.S. hade lämnat i sin ansökan.

5. I december 2016 uppmärksammade Pensionsmyndigheten att E.S:s fastighetsinnehav inte hade beaktats vid det tidigare meddelade beslutet och att bostadstillägg därför hade utgått med för högt belopp. I februari 2017 fattade myndigheten beslut om att

bostadstillägg skulle utgå med ett lägre belopp från och med mars 2017.

6. Pensionsmyndigheten antecknade i E.S:s journal att han inte var återbetalningsskyldig för det belopp som utgått felaktigt under perioden december 2015–februari 2017 om totalt 9 961 kr. Detta motiverades med att myndigheten vid beslutstillfället haft tillgång till information om de två fastigheterna. Den felaktiga beräkningen av bostadstillägget kunde därför inte läggas E.S. till last. Inte heller borde han skäligen ha insett att bostadstillägg utgick med för högt belopp. Eftersom E.S. inte känt till att det pågått en utredning om felaktiga utbetalningar ansågs det obehövt att underrätta honom om myndighetens ställningstagande.

7. Inom socialförsäkringsområdet finns ett särskilt ombud, det allmänna ombudet för socialförsäkringen. Allmänna ombudet har till uppgift att överklaga bl.a. Pensionsmyndighetens beslut till allmän förvaltningsdomstol. Det huvudsakliga syftet är att driva fram vägledande domar. Allmänna ombudet kan därför överklaga beslut såväl till den försäkrades förmån som till dennes nackdel.

8. Allmänna ombudet överklagade Pensionsmyndighetens ställningstagande till Förvaltningsrätten i Luleå och yrkade bl.a. att förvaltningsrätten skulle fastställa att E.S. var återbetalningsskyldig för felaktigt utbetalda bostadstillägg eftersom han hade lämnat oriktiga uppgifter. Förvaltningsrätten, som ansåg att journalanteckningen utgjorde ett överklagbart beslut, avslog överklagandet med hänvisning till att Pensionsmyndigheten inför beslutet om bostadstillägg hade haft tillgång till uppgifter om E.S:s fastighetsinnehav.

9. Kammarrätten i Sundsvall avslog det allmänna ombudets överklagande dit och angav bl.a. följande. Så som bestämmelsen om återbetalning av ersättning är formulerad krävs att den felaktiga utbetalningen ska vara en direkt följd av den oriktiga uppgiften. E.S. har visserligen lämnat oriktiga uppgifter men samtidigt har myndigheten ett vidsträckt utredningsansvar. När Pensionsmyndigheten fattade sitt beslut fanns uppgifter om E.S:s fastighetsinnehav. Under sådana omständigheter kan det krävas att myndigheten uppmärksammar de oriktiga uppgifterna och fattar sitt beslut utifrån den korrekta informationen. Det saknades därmed ett sådant orsakssamband som krävs för att återbetalningsskyldighet ska föreligga. Inte heller borde E.S. skäligen ha insett att han fått för hög ersättning. Han var därför inte heller återbetalningsskyldig av det skälet.

Yrkanden m.m.

10. *Allmänna ombudet för socialförsäkringen* yrkar att underinstansernas avgöranden ska upphävas och att E.S. ska förklaras vara återbetalningsskyldig med 9 961 kr för felaktigt utbetalt

bostadstillägg samt att målet ska återförvisas till Pensionsmyndigheten för ställningstagande till frågan om eftergift. Allmänna ombudet anför sammanfattningsvis följande.

11. Anteckningen i E.S:s journal innehåller ett ställningstagande som har rättsverkningar för honom och utgör därför ett överklagbart beslut.

12. I socialförsäkringsbalken finns två olika regler om när återbetalning ska ske. Enligt den första regeln ska återbetalning ske om den försäkrade har orsakat en felaktig utbetalning genom att lämna oriktiga uppgifter. Det kan inte krävas att lämnade upplysningar i det enskilda fallet har orsakat den felaktiga utbetalningen, utan det måste vara tillräckligt att uppgifterna varit ägnade att leda till en felaktig utbetalning. I annat fall bortfaller återbetalningsskyldigheten i de fall myndigheten på annat sätt haft tillgång till korrekt information. Myndigheten åläggs då en utredningsskyldighet som innebär att den försäkrade i princip inte har någon skyldighet att lämna korrekt information i samband med att en förman söks.

13. Om orsakssambandet skulle anses brytas genom att myndigheten har tillgång till korrekta uppgifter kan återbetalning endast beslutas med stöd av den andra regeln, dvs. om den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett att ersättningen var för hög. Men den bestämmelsen bör endast vara tillämplig då den försäkrade lämnat korrekta uppgifter om samtliga för ärendet relevanta förhållanden.

14. E.S. har inte yttrat sig.

Skälen för avgörandet

Frågorna i målet

15. Den fråga som Högsta förvaltningsdomstolen först har att ta ställning till är om Pensionsmyndighetens i en journal antecknade ställningstagande att inte återkräva för mycket utbetalt bostadstillägg är ett överklagbart beslut.

16. Om ställningstagandet utgör ett överklagbart beslut uppkommer frågan om den försäkrade genom att lämna oriktiga uppgifter kan anses ha orsakat de felaktiga utbetalningarna trots att Pensionsmyndigheten har haft möjlighet att elektroniskt hämta in registeruppgifter från en annan myndighet.

Rättslig reglering

17. I 113 kap. 12 § socialförsäkringsbalken anges att ett beslut av Pensionsmyndigheten får överklagas av det allmänna ombudet.

18. Pensionsmyndigheten ska enligt 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken besluta om återbetalning av ersättning som myndigheten har beslutat enligt balken om den försäkrade har orsakat att denna har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet. I andra stycket föreskrivs att detsamma gäller om ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

19. Enligt 108 kap. 11 § socialförsäkringsbalken får den handläggande myndigheten, om det finns särskilda skäl, helt eller delvis efterge krav på återbetalning av bl.a. bostadstillägg.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Överklagbarhet

20. Frågan om överklagbarhet handlar enbart om huruvida ett beslut är av sådan karaktär att det bör kunna angripas. En annan sak är vem eller vilka som i så fall får överklaga beslutet, dvs. vilka som har klagorätt.

21. Pensionsmyndigheten har efter vidtagen utredning kommit fram till att E.S. har fått månatliga utbetalningar av bostadstillägg med för högt belopp men att han inte behövde återbetala det som betalats ut för mycket. Ställningstagandet antecknades i E.S:s journal, men något meddelande skickades inte till honom.

22. Av fast praxis följer att endast beslut som har eller är ägnade att få en påvisbar effekt för den som berörs av beslutet tillerkänns överklagbarhet. Avgörande för om en myndighets dokumenterade ställningstagande, oavsett hur det har rubricerats, utgör ett överklagbart beslut är således vilka faktiska verkningar det får för den som berörs av det (se HFD 2018 ref. 23 och där angivna rättsfall). Denna prövning ska göras i det enskilda fallet.

23. Med utgångspunkt i den praxis som finns på området konstaterar Högsta förvaltningsdomstolen följande.

24. Många anteckningar som en myndighet gör i en journal eller liknande utgör i viss mening beslut, men de har inte sådana faktiska verkningar som krävs för överklagbarhet. Exempel på detta är om en myndighet noterar att den inte avser att fullfölja en utredning till följd av exempelvis bevisvårigheter eller att man avstår från att göra en åtalsanmälan i visst fall, liksom när myndigheten antecknar att någon åtgärd inte kommer att vidtas till följd av framförda klagomål. Sådana ställningstaganden kan visserligen vara av betydelse för den som berörs, men de är inte avsedda att påverka andra förvaltningsorgans eller enskildas handlande och de saknar faktiska verkningar i den mening som krävs för överklagbarhet. Denna typ av anteckningar utgör snarast en dokumentation av vad

som skett i ärendet. Sådana ställningstaganden binder inte heller myndigheten som således är oförhindrad att ompröva sin ståndpunkt.

25. Med andra slag av journalanteckningar kan det förhålla sig annorlunda. Ställningstaganden som enbart får ändras om vissa förutsättningar föreligger bör t.ex. ofta kunna anses ha sådana verkningar som krävs för överklagbarhet. Så kan vara fallet med anteckningar som är avsedda att direkt läggas till grund för andra beslut, t.ex. storleken av olika utbetalningar. Sådana antecknade ställningstaganden får faktiska verkningar för den enskilde och är som en följd av detta överklagbara. Huruvida den berörde informeras eller inte saknar betydelse för frågan om överklagbarheten.

26. Genom den nu aktuella journalanteckningen har Pensionsmyndigheten konstaterat att E.S. fått för mycket i bostadstillägg, men bestämt att inte kräva tillbaka det som betalats ut felaktigt. Ett sådant ställningstagande har faktiska verkningar för honom. Beslutet är därför överklagbart.

27. Eftersom beslutet som sådant är överklagbart har enligt 113 kap. 12 § socialförsäkringsbalken det allmänna ombudet klagorätt. Ombudet har alltså kunnat överklaga beslutet till nackdel för E.S.

Återbetalningsskyldighet

28. I målet är klarlagt att E.S. har erhållit för högt bostadstillägg under perioden december 2015–februari 2017 och att detta berott på att hans fastighetsinnehav – två fastigheter med ett sammanlagt taxeringsvärde om 191 000 kr – inte har tagits upp som tillgång vid beräkningen av bostadstillägget. Det står också klart att han i sin ansökan om bostadstillägg lämnat oriktiga uppgifter genom att svara nej på frågan om han hade tillgångar som översteg 100 000 kr. Pensionsmyndigheten hade inför sitt beslut tillgång till uppgifter om E.S:s fastighetsinnehav men förde inte över dessa till ärendet om bostadstillägg. Frågan nu är om det finns förutsättningar för återkrav och i så fall på vilken grund.

29. Regler om återbetalning av erhållna ersättningar finns i 108 kap. 2 § socialförsäkringsbalken. För att återkrav enligt paragrafens första stycke ska kunna beslutas krävs dels att den försäkrade har lämnat oriktiga uppgifter, dels att det finns ett orsakssamband mellan de oriktiga uppgifterna och den felaktiga eller för höga utbetalningen. Detta orsakssamband måste finnas i det enskilda fallet. Det är således inte tillräckligt att oriktiga uppgifter typiskt sett kan leda till felaktiga beslut. Först om det brister i någon av dessa förutsättningar aktualiseras en tillämpning av paragrafens andra stycke.

30. Återbetalning med stöd av paragrafens andra stycke aktualiseras således dels när en utbetalning har blivit felaktig eller för hög utan att den försäkrade har lämnat oriktiga uppgifter, dels när den försäkrade visserligen har lämnat oriktiga uppgifter men det saknas ett orsakssamband mellan dessa och den felaktiga utbetalningen.

31. Som framgått ovan är det utrett att E.S. har lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan om bostadstillägg. Frågan är då om det förhållandet att Pensionsmyndigheten inför beslutet hade tillgång till korrekta uppgifter – som om de hade beaktats hade kunnat förhindra de felaktiga utbetalningarna – innebär att det saknas ett orsakssamband mellan de oriktiga uppgifterna och de felaktiga utbetalningarna.

32. Inledningsvis kan konstateras att Pensionsmyndigheten inte har någon författningsreglerad skyldighet att i ett ärende om bostadstillägg via andra myndigheter kontrollera en sökandes fastighetsinnehav. Inte heller har myndigheten till följd av sitt utredningsansvar behövt göra detta. I ärenden om olika förmåner sträcker sig myndigheternas utredningsansvar inte längre än att utredningen måste vara komplett i så måtto att uppgifter om alla relevanta förhållanden finns. Normalt bör en myndighet kunna godta de uppgifter som sökanden lämnar. Först om det saknas uppgifter eller om det finns omständigheter som tyder på att lämnade uppgifter kan vara felaktiga inträder en utrednings-skyldighet.

33. E.S:s ansökan om bostadstillägg innehöll de uppgifter som behövdes för att kunna avgöra ärendet. Några omständigheter som gav Pensionsmyndigheten anledning att betvivla riktigheten av dessa hade inte framkommit. Myndigheten var således inte skyldig att komplettera utredningen.

34. De felaktiga utbetalningarna är en direkt följd av att beslutet om bostadstillägg grundats på uppgifterna i ansökan. De har således orsakats av att E.S. har lämnat oriktiga uppgifter. Det förhållandet att korrekta uppgifter varit tillgängliga för myndigheten bryter inte orsakssambandet eftersom de korrekta uppgifterna rent faktiskt inte kom att tillföras ärendet.

35. Således har Pensionsmyndighetens underlåtenhet att utnyttja i och för sig tillgänglig information från en annan myndighet inte brutit orsakssambandet mellan E.S:s oriktiga uppgifter och de felaktiga utbetalningarna av bostadstillägg.

36. Av det sagda följer att E.S. är återbetalningsskyldig enligt 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken för det felaktigt utbetalade bostadstillägget, dvs. med 9 961 kr.

Sammanfattning

37. Pensionsmyndigheten har i en journalanteckning konstaterat att E.S. fått för mycket i bostadstillägg men bedömt att det saknas förutsättningar att återkräva det som betalats ut felaktigt. Ett sådant ställningstagande har faktiska verkningar för honom och utgör därmed ett överklagbart beslut.

38. E.S. har i sin ansökan om bostadstillägg lämnat oriktiga uppgifter, vilket lett till att han erhållit för mycket i bostadstillägg. Det förhållandet att Pensionsmyndigheten via en annan myndighet hade tillgång till korrekta uppgifter innebär inte att det saknas ett orsakssamband mellan de oriktiga uppgifterna och de felaktiga utbetalningarna eftersom de korrekta uppgifterna faktiskt inte tillförts ärendet. E.S. är därför återbetalningsskyldig.

Eftergift

39. E.S. är alltså återbetalningsskyldig för felaktigt utbetalda bostadstillägg. Frågan uppkommer därmed om det föreligger sådana särskilda skäl som motiverar att kravet efterges eller sätts ned. Den prövningen bör ankomma på Pensionsmyndigheten.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver underinstansernas avgöranden och förklarar att E.S. är återbetalningsskyldig med 9 961 kr för felaktigt utbetalt bostadstillägg avseende december 2015–februari 2017.

Högsta förvaltningsdomstolen visar målet åter till Pensionsmyndigheten för prövning av frågan om eftergift.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Saldén Enérus, Classon, Andersson* och *von Essen*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Rydell.

Förvaltningsrätten i Luleå (2017-10-31, ordförande Johansson):

Finns det ett överklagbart beslut?

Förvaltningsrätten konstaterar att Pensionsmyndighetens beslut den 3 mars 2017 – att han inte var återbetalningsskyldig för de felaktigt utbetalade bostadstilläggen – inte har kommit E.S. till del. Detta då myndigheten ansåg att det var obehövt, eftersom han inte hade någon

känedom om att det pågick en utredning av de felaktigt utbetalda beloppen.

Förvaltningsrätten bedömer att beslutet är ett beslut som har rättsverkningar för E.S. Därmed ska det också anses vara ett beslut som går att överklaga (jfr RÅ 2007 ref. 7 med där angivna rättsfall m.m. samt HFD 2012 ref. 11 och HFD 2012 ref. 59). Förvaltningsrätten finner således att Allmänna ombudet har haft rätt att överklaga det aktuella beslutet.

Är E.S. återbetalningsskyldig?

Det är ostridigt att E.S. för, perioden december 2015–februari 2017, fick utbetalt bostadstillägg med för högt belopp om totalt 9 961 kr. Frågan är om han är återbetalningsskyldig för detta belopp.

Av utredningen i målet framgår att E.S. i sin ansökan om bostadstillägg felaktigt uppgav att han inte hade tillgångar som översteg ett värde av 100 000 kr. Han lämnade alltså en felaktig uppgift som kom att påverka bostadstilläggets storlek.

Frågan är om E.S. är återbetalningsskyldig för det felaktigt utbetalda beloppet. Det finns då två aktuella bestämmelser som får betydelse i målet, vilka reglerar när Pensionsmyndigheten ska besluta om återbetalning.

Återbetalningsskyldighet med stöd av 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken

Bestämmelsen om återbetalningsskyldighet enligt 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken förutsätter att E.S. genom den felaktiga uppgiften förorsakade den felaktiga utbetalningen av bostadstillägg. Förvaltningsrätten konstaterar att det således inte räcker att han lämnade den felaktiga uppgiften.

I denna del kan det i och för sig hävdas att om E.S. i sin ansökan om bostadstillägg hade angett att han hade fastighetstillgångar som översteg 100 000 kr, hade han fått ett lägre bostadstillägg än vad som nu blev fallet. Samtidigt noteras att Pensionsmyndighetens rutiner – just i samband med en ansökan om bostadstillägg – synes vara att alltid kontrollera om den försäkrade äger någon fastighet. Så gjordes också i detta fall. Vidare har Pensionsmyndigheten medgett att man försummade att beakta uppgifterna om E.S:s fastighetsinnehav som myndigheten hade tillgång till före beslutet om bostadstillägg. Därutöver har Pensionsmyndigheten även medgett att myndigheten till följd av denna försummelse förorsakade att ersättning utbetalades till E.S. med ett för högt belopp.

Utifrån aktuella omständigheter bedömer förvaltningsrätten att det inte går att påstå att det var en felaktig uppgift från E.S. som var den direkta orsaken till att beslutet om bostadstillägg blev felaktigt (jfr av Pensionsmyndigheten åberopad doktrin av Rune Lavin, s. 116). Förvaltningsrätten finner därmed att E.S., trots att han lämnat en felaktig uppgift, inte kan åläggas återbetalningsskyldighet med stöd av 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken.

Återbetalningsskyldighet med stöd av 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken

Av bestämmelsen i 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken följer att Pensionsmyndigheten ska besluta om återbetalning av ersättning som i annat fall än vad som anges i första stycket har lämnats felaktigt eller med för ett högt belopp och den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Förvaltningsrätten bedömer att denna bestämmelse är tillämplig när det – som i nu aktuellt fall – inte primärt är den försäkrade som har orsakat den felaktiga utbetalningen, utan bristen ligger hos den utbetalande myndigheten. Förvaltningsrätten har således inte samma uppfattning som Allmänna ombudet; att denna bestämmelse enbart ska tillämpas då den försäkrade har lämnat uppgift om samtliga relevanta förhållanden. Detta då ett sådant synsätt skulle medföra en alltför snäv tillämpning av bestämmelsen. Förvaltningsrätten prövar därför om E.S. kan åläggas återbetalningsskyldighet utifrån denna bestämmelse – trots att han utslöt uppgiften om sitt fastighetsinnehav när han ansökte om bostadstillägg.

Förvaltningsrätten finner att det i målet inte har framkommit några omständigheter som talar för att E.S. har insett att han erhöll för mycket i bostadstillägg under de aktuella månaderna.

Allmänna ombudet menar däremot att E.S. skäligen borde ha insett att hans fastighetsinnehav var av betydelse för storleken på bostadstillägget och att han därför är återbetalningsskyldig på denna grund.

Förvaltningsrätten konstaterar att det alltså var första gången som E.S. ansökte om bostadstillägg. Blanketten för sådan ansökan är, enligt rättens mening, ganska otydligt utformad i denna del.

”Jag hade tillgångar över 100 000 kr den 31 december förra året.” Vidare kryss-rutor för nej eller ja. Samt skrivningen ”Om ja, ange bank/försäkringsbolag etc.” och ”Ange belopp, kr”.

Förvaltningsrätten anser att det inte alls är omöjligt att den enskilde kan få uppfattningen att det endast är ekonomiska tillgångar på över 100 000 kr hos aktörer på finansmarknaden som efterfrågas. Blanketten leder alltså inte till slutsatsen att det även är fastighetsinnehav över 100 000 kr som här måste uppges.

När det gäller E.S:s aktuella fastighetsinnehav så konstaterar förvaltningsrätten att de var taxerade som tomtmarker med ett sammanlagt taxeringsvärde om 191 000 kr. Detta belopp är inte heller, enligt rättens mening, av den storleken att det kan förutsättas att E.S. därför borde ha insett att fastighetsinnehavet var av betydelse för storleken på bostadstillägget.

Om fastigheterna hade tagits med i beräkningen, skulle E.S:s bostadstillägg ha blivit 645 kr lägre per månad. Det måste då beaktas att E.S. inte hade erhållit bostadstillägg tidigare, att jämföra med det nu månatligt felaktigt utbetalda bostadstillägget. Vidare anser förvaltningsrätten att det felaktiga beloppet inte heller kan anses vara av sådan storlek, att beloppet i sig borde ha väckt misstankar hos E.S. om att han fått för mycket utbetalt.

Förvaltningsrätten bedömer sammantaget att omständigheterna medför att E.S. varken insett eller skäligen borde ha insett att hans fastighetsinnehav var av betydelse för storleken på bostadstillägget. Förvaltningsrätten finner därmed – till skillnad mot Allmänna ombudet – att E.S. inte heller kan åläggas återbetalningsskyldighet med stöd av 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken.

Därför ska överklagandet avslås

Förvaltningsrätten konstaterar alltså att E.S., trots att han lämnat en felaktig uppgift, inte kan åläggas återbetalningsskyldighet med stöd av 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken. Detta då den felaktiga

uppgiften från E.S. inte kan anses ha varit den direkta orsaken till att beslutet om bostadstillägg blev felaktigt.

Förvaltningsrätten konstaterar även att E.S. inte kan åläggas återbetalningsskyldighet med stöd av 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken. Detta då han varken insett eller skäligen borde ha insett att hans fastighetsinnehav var av betydelse för storleken på bostadstillägget.

Allmänna ombudets överklagande ska således avslås i dess helhet. – Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Sundsvall (2018-05-16, Waas, Ebbing och Karlsson):

Om den enskilde bl.a. genom att lämna oriktiga uppgifter har orsakat att ersättning har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp kan denne bli återbetalningsskyldig enligt 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken. Detsamma gäller enligt paragrafens andra stycke om ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Såsom lagtexten är formulerad krävs enligt första stycket ett orsakssamband mellan den oriktiga uppgiften och den felaktiga utbetalningen. Det innebär att den felaktiga utbetalningen ska vara en direkt följd av den oriktiga uppgiften (se bl.a. Rune Lavin, Återbetalning av social ersättning, 1986, s. 116 f.). Att den oriktiga uppgiften typiskt sett innebär en risk för en felaktig utbetalning är därmed inte tillräckligt för att den enskilde ska bli återbetalningsskyldig.

Rune Lavin anför vidare bl.a. följande (a.a. s. 101 och 116 f.). I myndigheternas utredningsansvar ligger bl.a. en skyldighet att klarlägga, om en lämnad uppgift är riktig. -- Man bör i vissa fall kunna kräva, att en myndighet själv uppdagar felet och undviker att lägga informationen till grund för sin prövning. Om en myndighet genom tjänstemäns lättja eller slarv i detta avseende kommer att meddela ett oriktigt beslut, är det diskutabelt om det av enskild lämnade beskedet har varit den egentliga orsaken till det begångna felet. -- Ej heller behöver den enskildes underlåtenhet att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet vara den direkta orsaken till att en ersättning kommit att utgå obehörigen eller med för högt belopp. En uppgift kan ha funnits lätt tillgänglig hos myndigheten, men tjänstemännen har inte brytt sig om att utnyttja den.

Även av prop. 2008/09:200 s. 554 f. framgår att Försäkringskassan har en vidsträckt utredningsskyldighet.

E.S. har fått ett för högt bostadstillägg utbetalt för perioden december 2015–februari 2017. Den felaktiga utbetalningen har orsakats av att uppgifter om E.S:s fastighetsinnehav inte har beaktats vid beräkningen av hans bostadstillägg.

I ansökan om bostadstillägg lämnade E.S. en oriktig uppgift genom att uppge att han inte hade tillgångar över 100 000 kr. Under handläggningen av hans ärende inhämtade dock Pensionsmyndigheten uppgifter om hans fastighetsinnehav från Skatteverket. Att E.S. hade tillgångar som översteg 100 000 kr var därmed känt för Pensionsmyndigheten innan myndigheten fattade sitt beslut. Under sådana omständigheter kan det krävas att myndigheten uppmärksammar den oriktiga uppgiften och fattar sitt beslut utifrån den korrekta informationen. Pensionsmyndigheten har också ansett

att det är myndigheten som har orsakat hela den felaktiga utbetalningen. Mot denna bakgrund kan E.S., även om han lämnade en oriktig uppgift, inte anses ha orsakat den felaktiga utbetalningen. Det saknas med andra ord ett sådant orsakssamband som avses i 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken och det finns därför inte skäl att återkräva beloppet med stöd av denna bestämmelse.

Utbetalningen av bostadstillägg till E.S. har alltså blivit felaktig av andra skäl än att han lämnade en oriktig uppgift. Bestämmelsen i 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken är tillämplig även i fall då den enskilde har lämnat en oriktig uppgift, under förutsättning att något orsakssamband inte finns mellan uppgiften och den felaktiga utbetalningen. Frågan är då om E.S. har insett eller skäligen borde ha insett att han fick bostadstillägg med ett för högt belopp.

Det felaktigt utbetalda beloppet har inte varit av sådan storlek att det i sig borde ha väckt misstanke om att utbetalningen var felaktig. Av utredningen framgår vidare att E.S. inte tidigare hade fått bostadstillägg. Såsom förvaltningsrätten påpekar är den aktuella blanketten otydligt utformad, varför det inte är osannolikt att E.S. inte förstod att fastighetsinnehav skulle uppges och att uppgiften har betydelse för bostadstilläggets storlek. Det finns inte heller i övrigt någon omständighet som talar för att han insett eller skäligen borde ha insett att beloppet var för högt. Det finns därför inte skäl att återkräva beloppet med stöd av 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken.

Då det saknas förutsättningar för att återkräva det felaktigt utbetalda bostadstillägget ska överklagandet avslås. – Kammarrätten avslår överklagandet.